

HISTORIA KSZTAŁCENIA PIELEŃNIAREK W KIELCACH (CZĘŚĆ I)

HISTORY OF EDUCATION OF NURSES IN KIELCE (PART I)

Elżbieta Kamusińska, Aleksandra Słowiecka

Wydział Nauk o Zdrowiu, Instytut Zdrowia Publicznego Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach

Dyrektor Instytutu: prof. dr hab. n. med. G. Rydzewska

Polskie Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji Oddział Terenowy w Kielcach

STRESZCZENIE

Powojenne braki profesjonalnej kadry medycznej leżały u podstaw organizowania szkolnictwa medycznego w Polsce. Szczególnie dotkliwy deficyt kadry pielęgniarskiej występował na Kielecczyźnie. Dla rozwiązania tego problemu już w dwa miesiące po wyzwoleniu Kielce otworzona została pierwsza szkoła higienistek i położnych w Kielcach, która zapoczątkowała tworzenie kompleksu szkół medycznych w większych miastach województwa. Braki kadrowe personelu pielęgniarskiego uzupełniał również Polski Czerwony Krzyż (PCK) przez organizowanie sześciomiesięcznych kursów młodszych pielęgniarek. Szkoła PCK mieściła się w Kielcach przy ul. Solnej. Natomiast pierwsza średnia szkoła dla pielęgniarek na terenie województwa kieleckiego rozpoczęła działalność 1 czerwca 1950 roku w Kielcach przy ul. Niskiej. Nosiła nazwę Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa.

W Szkole Pielęgniarskiej w Kielcach kształcono pielęgniarki przez 52 lata. W czasie tego okresu szkoła przechodziła kilkakrotne reorganizacje, które obejmowały czas trwania nauki, kryteria naboru kandydatów do szkoły, zmiany nazwy placówki, planów i programów nauczania. Najdłużej, tj. 46 lat, prowadzona była forma kształcenia pielęgniarek w Liceum Medycznym.

Transformacja systemu kształcenia pielęgniarek i położnych w Polsce, związana z programem ujednoczenia wykształcenia kadr medycznych w Unii Europejskiej i podpisaniem przez Polskę Deklaracji Bolońskiej oraz upowszechnieniem wykształcenia wyższego zawodowego spowodowała likwidację Szkoły Pielęgniarskiej w Kielcach. Kształcenie kadry pielęgniarskiej od roku akademickiego 2001/2002 organizowała Akademia Świętokrzyska w Kielcach, uruchamiając trzyletnie studia licencjackie na kierunku pielęgniarstwo w Instytucie Kształcenia Medycznego Wydziału Pedagogicznego i Nauk o Zdrowiu.

Słowa kluczowe: pielęgniarka, kształcenie, Szkoła Medyczna w Kielcach, historia.

SUMMARY

The lack of professional medical staff in the after-war period lay at the basis of organization of medical education in Poland. The region of Kielce was struck with particularly severe shortage of nursing staff. To solve this problem, as early as two months after the liberation of Kielce the first school of nurses and midwives was opened in the city to initiate development of a complex of medical schools in major towns of the province. Deficiency of nursing staff was also compensated by Polish Red Cross (PCK) organizing six-month courses of junior nurses. The PCK school was located in Solna Street in Kielce, while the province's first secondary school of nursing, under the name of the State School of Nursing, started on 1st June 1950 in Niska Street in Kielce.

Nurses were educated in the School of Nursing in Kielce for 52 years. In that period, the school underwent several reorganizations concerning number of years of education, criteria of acceptance of candidates to school, changes of the name as well as changes of curricula and programmes of the school. The longest period, i.e. 46 years, included education of nurses in Medical Lyceum.

Transformation of the system of education of nurses and midwives in Poland, connected with a programme of unification of education of medical personnel in the European Union and with the signing of the Bologna Declaration by Poland as well as widespread higher professional education resulted in liquidation of the School of Nursing in Kielce. Since the academic year 2001/2002 education of nursing staff has been provided by the Świętokrzyska Academy in Kielce, with three-year bachelor's studies of nursing in the Institute of Medical Education of the Faculty of Pedagogy and Health Sciences.

Key words: nurse, education, Medical School in Kielce, history.

WSTĘP

Powojenny niedobór personelu pielęgniarskiego, szczególnie dotkliwy w „34 powiatach przyczółkowych kraju”, leżał u podstaw organizowania szkol-

nictwa medycznego w Kielcach. Brak kadry pielęgniarskiej w drugiej połowie lat czterdziestych XX wieku wynikał z zapóźnień okresu międzywojennego, strat wojennych personelu medycznego, zwiększonego zapotrzebowania na opiekę ofiar wojny (wzrost

liczby osób chorych i niepełnosprawnych), konieczności zwalczania chorób zakaźnych oraz prowadzenia szeroko pojętych działań profilaktycznych [1]. Natomiast od drugiej połowy lat pięćdziesiątych do lat siedemdziesiątych XX wieku systematyczny niedostatek średniego personelu medycznego związany był z dynamicznym rozwojem nowych placówek służby zdrowia. W Kielcach w tym czasie powstał nowy Szpital Wojewódzki w dzielnicy Czarnów.

Celem pracy było przedstawienie historii kształcenia pielęgniarek w Kielcach w latach 1945–2002.

W pracy poddano analizie informacje na temat tworzenia, przekształcania i działalności Szkoły Medycznej w Kielcach. Źródłem analizowanych danych były: publikacje, dokumenty, uchwały, decyzje, kroniki szkolne z okresu 1945–2002 oraz wspomnienia pracowników i absolwentów szkoły. Większość materiałów wykorzystanych w pracy znajduje się w posiadaniu Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji (materiały jeszcze niekatalogowane) lub jest własnością osób prywatnych.

LATA 1945–1950

Wraz z oswojaniem ziem polskich spod okupacji hitlerowskiej władze centralne i terenowe kraju czyniły starania zmierzające do zwiększenia liczby i podwyższania kwalifikacji średniego personelu medycznego. Wkrótce po wyzwoleniu Kielc (16 stycznia 1945 roku) w dniu 20 marca 1945 roku, została otworzona pierwsza szkoła higienistek i położnych w Kielcach, która zapoczątkowała tworzenie kompleksu szkół medycznych w większych miastach. Utworzona szkoła została nazwana w sprawozdaniu Wydziału Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach (WZ WUK) „Szkołą Pielęgniarską”. W kolejnym dokumencie jej nazwę zmieniono na „Szkołę Pielęgniarską Położnych”. Nauka w szkole trwała rok. W programie nauczania dominowały zajęcia praktyczne. Absolwentki były przygotowane „fachowo i społecznie” do opieki nad wiejską kobietą ciężarną. Przy szkole został otwarty oddział ginekologiczno-położniczy, dlatego w innych dokumentach nazywano ją „Szkołą Higienistek i Położnych”. Gazeta Kielecka z 1945 roku w numerze 15 opublikowała artykuł pt. „Uroczyste otwarcie Szkoły Higienistek–Położnych w Kielcach”. Natomiast Wojewoda Kielecki Eugeniusz Wiślicz-Iwańczyk w czasie uroczystości otwarcia zapewniał, że „Szkoła Położnych może liczyć na pomoc władz”.

W publikacji *Kielce w Polsce Ludowej* – Jan Zieliński nie wspominał o tej placówce [2], a Irena Wołowska w opracowaniu pt. *Powstanie i działalność Liceum Medycznego w Kielcach 1960–1979* pisała,

że szkoła nie została powołana z powodu braku odpowiedniego obiektu [3].

Braki kadrowe personelu pielęgniarskiego uzupełniał również Polski Czerwony Krzyż (PCK) przez zorganizowanie kursów młodszych pielęgniarek. Szkołą kierowała dyrektor pielęgniarka dyplomowana Barbara Świacka. Zajęcia odbywały się w Kielcach w baraku przy ul. Solnej 3 w siedzibie Okręgu Kieleckiego PCK [4] i trwały 6 miesięcy. W szkole przeprowadzono 11 kursów. Tę formę kształcenia PCK prowadził w latach 1949–1956 [5].

LATA 1950–1959

Pierwsza średnia szkoła dla pielęgniarek na terenie województwa kieleckiego rozpoczęła działalność 1 czerwca 1950 roku w Kielcach. Nosiła nazwę Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa [2]. Szkoła powstała w odpowiedzi na okólnik Ministra Zdrowia, doktora Franciszka Litwina (z dnia 1 czerwca 1945 roku), w sprawie uruchomienia nowych szkół pielęgniarstwa dla zaspokojenia ogromnych potrzeb kadrowych średniego personelu medycznego [3, 6]. Okólnik skierowany był do wojewodów. Zalecenia władz dotyczyły reaktywowania dawnych szkół, ale przede wszystkim tworzenia nowych. Szkoły powinny być zlokalizowane obok szpitali, aby równolegle prowadzić szkolenie teoretyczne i praktyczne. W piśmie wspomniano o wysokich wymaganiach wobec kandydatów do szkół, tj. ukończenie czteroletniego gimnazjum lub równorzędnej szkoły, dobry stan zdrowia, uzyskanie pełnoletności i właściwe motywacje („chęć poświęcenia się do pracy na rzecz chorych”). Zalecano również budowę bazy hotelowo-internatowej. Uczennicom nie wolno było mieszkać w domach rodzinnych, aby kształtować u nich właściwe nawyki higieniczne i postawę zawodową [5].

W 1948 roku powołano Komitet Budowy Szkoły Pielęgniarskiej w Kielcach, a w roku następnym sporządzono dokumentację obiektu. Szkoła miała być zlokalizowana obok Szpitala Miejskiego przy ul. Niskiej. Sprawozdanie z 4 sierpnia 1949 roku WZ WUK zawierało informację o tym, że „nie udało się zorganizować nowej szkoły (...) pielęgniarek” z powodu „braków lokalowych” [2]. Podobna trudna sytuacja panowała w innych większych miastach Polski. Trudności organizacyjne zostały pokonane dzięki kredytowi przyznanemu władzom województwa kieleckiego na uruchomienie szkoły medycznej pielęgniarek oraz wykorzystaniu istniejących baraków ponemieckich [5, 6]. Pierwszą siedzibą Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa (fot. 1) i internatu (fot. 2 i 3) były drewniane baraki sprowadzone ze Śląska [7].

Fot. 1. Pierwsza siedziba Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa w Kielcach

Fot 2 i 3. Uczennice Szkoły Pielęgniarstwa przed barakami internatu (po 1950 roku)

Fot. 4. Dyrekcja, grono pedagogiczne i absolwentki przed nowym budynkiem Szkoły Pielęgniarskiej (1960)

Równoległe z powołaniem szkoły i organizacją dydaktyki, prowadzone były prace nad budową nowej siedziby dla szkoły. W dniu 24 listopada 1949 roku Wojewódzka Rada Narodowa (WRN) w Kielcach podjęła uchwałę o budowie „Szkoły dla Położnych”. Nazwa szkoły pielęgniarskiej była różnie zapisywana w dokumentach, ale jedno jest pewne, działania dotyczyły szkoły kształcącej średni personel medyczny (w okresie tuż po wojnie działały szkoły pielęgniarsko-położnicze).

W roku szkolnym 1953/1954 oddany został nowy budynek (fot. 4), do którego przeniesiono część dydaktyczną i administracyjną szkoły, internat pozostał w dalszym ciągu w barakach [7]. Budynek szkoły posiada do dziś trzy kondygnacje. Najniższa kondygnacja (suteryna) służyła jako szatnia dla uczennic, a na pierwszym i drugim piętrze zlokalizowano sale lekcyjne i gabinety administracji szkoły.

Podstawy organizacyjne i programowe nauczania w szkole określała Ustawa o pielęgniarstwie z 21 lutego 1935 roku [5] z uwzględnieniem zmian wynikających z założeń ustrojowych i sytuacji społecznej w kraju [3]. Wymagania dla kandydatek na pielęgniarki były następujące:

1. Ukończone przynajmniej gimnazjum lub wykształcenie uznane przez władze właściwe jako równorzędne.
2. Ukończony 18, a nie przekroczony 35 rok życia.
3. Odpowiednie właściwości psychiczne i uzdolnienie fizyczne [8].

Ze względu na duże zapotrzebowanie na personel pielęgniarski do szkoły przyjmowane były niemal wszystkie kandydatki. Pierwszeństwo w przyjęciu miała młodzież pochodzenia robotniczego i chłopskiego.

Wszystkie szkoły medyczne, w tym kielecka, początkowo podlegały bezpośrednio Ministerstwu Zdrowia. Organizacja pracy szkoły odbywała się na podstawie bieżących zarządzeń Departamentu Szkolnictwa i Nauki [3]. Od 1 stycznia 1952 roku szkoły medyczne przekazane zostały pod bezpośredni nadzór prezydów wojewódzkich rad narodowych (PWRN) na podstawie Instrukcji Ministra Zdrowia nr 75 z dnia 23 czerwca 1951 roku [3].

Pierwszym dokumentem ustalającym jednolite zasady organizacji szkoły był statut średniej szkoły medycznej wydany w 1952 roku (uzupełniony w 1957 roku), który określał: zadania szkoły, zakres obowiązków dyrektora i zastępcy dyrektora do spraw społeczno-wychowawczych, skład i kompetencje rady pedagogicznej, obowiązki uczniów oraz ogólne zasady organizacji pracy szkoły [3].

Do szkoły pielęgniarskiej przyjmowane były kandydatki po ukończeniu dziewięciu klas szkoły ogólnokształcącej, a nauka trwała w niej dwa lata. W pierw-

szych latach Polski Ludowej skrócono czas nauki o sześć miesięcy w odniesieniu do zapisów w Ustawie o pielęgniarstwie z 1935 roku [8]. Charakterystyczną cechą organizacji nauki w szkole pielęgniarstwie były następujące po sobie cykle nauczania teoretycznego i nauczania praktycznego, a nie podział nauki na lata szkolne. Plan nauczania obejmował przedmioty zawodowe, praktyczną naukę zawodu oraz tzw. przedmioty pomocnicze, do których zaliczono: biologię, chemię, język łaciński, język rosyjski, naukę o Polsce i świecie współczesnym, wychowanie fizyczne.

W ciągu 2 lat nauki plan nauczania określał trzy okresy „teoretyczne” i trzy okresy „praktyki”. Uczennice zobowiązane były do składania egzaminów ze wszystkich przedmiotów teoretycznych [3]. Kształcenie w Szkole Pielęgniarstwa kończył egzamin dyplomowy złożony z części teoretycznej i praktycznej.

Instrukcja Ministerstwa Zdrowia z lutego 1950 roku określiła czas trwania nauki w szkole na 104 tygodnie i po raz pierwszy wprowadziła w szkołach pielęgniarstwie ośmiotygodniowe wakacje „celem umożliwienia uczennicom wypoczynku w czasie ich wytężonej nauki oraz celem dalszego uporządkowania organizacji szkół pielęgniarstwa i zbliżenie jej do innych szkół zawodowych” [3].

Szkoła nie uzupełniała wykształcenia ogólnego średniego, tzn. nie przygotowywała uczennic do egzaminu dojrzałości i nie dawała możliwości ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe [9]. Absolwentki Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa otrzymywały świadectwo dyplomowanej pielęgniarki.

Irena Wołowska w opracowaniu *Historia szkoły pielęgniarstwie w Kielcach* podaje, że na pierwszy kurs w roku szkolnym 1950/1951 przyjęto 35 uczennic [10]. Natomiast Stefan Iwaniak w publikacji *Kielce w Polsce Ludowej* pisze, że pierwszy nabór objął 63 kandydatki, a 50 z nich ukończyło Szkołę Pielęgniarstwie. W Kronice Szkolnego Koła PCK widnieje zapis „naukę rozpoczęło 50 dziewcząt” [7]. W okresie działalności Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa (1950–1961) naukę w szkole podjęło 1187 uczennic, a dyplom pielęgniarstwie zdobyły 504 osoby.

Pierwszą absolwentką Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa w Kielcach była Jadwiga Bączkowska, która otrzymała w dniu 7 czerwca 1952 roku dyplom nr 1, a wraz z nim przydział pracy do Łańcuta (nakazy pracy obowiązywały do 1957 roku). Ostatnia absolwentka tej szkoły to Dorota Raczyńska – dyplom z numerem 504 otrzymała w dniu 19 października 1961 roku [9]. Spośród absolwentek najlepsze z nich pozostawały w szkole i pracowały jako instruktorki, nauczycielki zawodu (do 1966 roku) [9], m.in. wieloletnia dyrektor szkoły Irena Wołowska.

Kolejne zmiany organizacyjne szkolnictwa pielęgniarstwie poprzedzone były ogólnymi przemianami

społeczno-politycznymi jakie miały miejsce w październiku 1956 roku oraz postulatami środowiska pielęgniarstwie dotyczącymi przyjmowania do szkół kandydatek z pełnym wykształceniem średnim, zapewniającym większą dojrzałość w wyborze zawodu i wyższy poziom wiedzy ogólnej [3].

Państwowa dwuletnia Szkoła Pielęgniarstwa w Kielcach przeprowadziła nabór kandydatek z maturą (po jedenastu klasach) na rok szkolny 1957/1958 i prowadziła naukę na podstawie nowego planu nauczania. Instrukcja programowo-organizacyjna na rok szkolny 1958/1959 przedłużała naukę w szkole o pół roku bez względu na kryteria naboru kandydatek (ukończone dziewięć lub jedenaście klas liceum ogólnokształcącego) [3]. Zwiększenie czasu edukacji polegało na wydłużeniu nauczania teoretycznego do 41 tygodni, nauczania praktycznego do 67 tygodni, wydłużeniu wakacji z 8 na 10 tygodni oraz ferii z 2 do 5 tygodni [3].

LATA 1959–1967

W czerwcu 1959 roku Ministerstwo Zdrowia powołało nowy typ szkół pielęgniarstwa. Były to czteroletnie licea pielęgniarstwa dla kandydatek po dziewięciu klasach szkoły ogólnokształcące. Minister Zdrowia zalecił powoływanie nowych szkół, wszędzie tam, gdzie występowały trudności w rekrutacji kandydatek ze świadectwem maturalnym.

W Kielcach istniały trudności w rekrutacji kandydatek do szkoły dwuletniej posiadających pełne średnie wykształcenie. Dlatego nabór według nowych kryteriów do czteroletniego Liceum Pielęgniarstwa rozpoczęto w roku szkolnym 1959/1960. Jeszcze do 1961 roku równolegle realizowano program szkoły dwuletniej. Ostateczne przekształcenie Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa w Kielcach w Liceum Pielęgniarstwa dokonano na podstawie Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej nr 147 z dnia 26 maja 1961 roku [3].

Organizacja nauki w Liceum Pielęgniarstwa zbliżona była do organizacji szkół podległych Ministerstwu Oświaty. Zamiast podziału na okresy nauki teoretycznej i praktycznej praca dydaktyczna planowana była w przedziale semestrów. Plan nauczania uwzględniał tygodniowy wymiar godzin nauczania poszczególnych przedmiotów, okresy klasyfikacji, ferii i wakacji. Program nauczania obejmował trzy następujące grupy przedmiotów nauczania:

1. Przedmioty ogólnokształcące z zakresu klasy X i XI liceum ogólnokształcącego oraz psychologię, pedagogikę społeczną, język łaciński, szkolenie wojskowe.

2. Przedmioty zawodowe w liczbie 22, realizowane na poziomie poszczególnych lat nauki.
3. Przedmioty nadobowiązkowe – język obcy do wyboru, śpiew w klasach I–IV i język rosyjski w klasie IV.

Poza tym w klasach I–IV odbywało się również nauczanie praktyczne w wymiarze 48 tygodni.

W roku szkolnym 1960/1961 Ministerstwo Zdrowia opracowało wzorcowy Statut Państwowego Liceum Pielęgniarstwa. Statut określał organizację procesu nauczania, warunki przyjęcia kandydatów do klasy pierwszej, obowiązki i prawa uczennic. W klasie trzeciej uczennice składały egzamin dojrzałości z przedmiotów ogólnokształcących, a w klasie programowo ostatniej, tj. czwartej zdawały egzamin końcowy z przedmiotów zawodowych (egzamin dyplomowy), który stanowił drugą część egzaminu dojrzałości [3, 9]. Pierwsza matura w Liceum Medycznym w Kielcach odbyła się w maju 1962 roku, a ostatnia w 1995 roku (fot. 5).

Absolwentki Liceum Pielęgniarstwa otrzymywały tytuł pielęgniarki dyplomowanej wraz ze świadectwem ukończenia szkoły maturalnej z prawem składania egzaminów na wyższe uczelnie [6, 9].

Pierwszą absolwentką czteroletniego Liceum Pielęgniarstwa była Elżbieta Adamczyk (dyplom nr 1), która pozostała w szkole i przez wiele lat pracowała na stanowisku nauczyciela przedmiotów zawodowych. Ostatnia absolwentka – Wanda Sobczyk – otrzymała dyplom z numerem 168 [9].

Kadrę pedagogiczną Liceum Pielęgniarstwa tworzyli nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących, zawodowych i nauczyciele zawodu – pielęgniarki o pełnych kwalifikacjach. W pierwszych latach istnienia Szkoły występowały trudności z pozyskaniem do pracy pielęgniarek z pełnymi kwalifikacjami. Za zgodą Ministra Zdrowia zatrudniano wyróżniające się absolwentki, które uzupełniały w późniejszym czasie wykształcenie pedagogiczne. Nauczycielki zawodu kierowane były na kurs pedagogiczny, a następnie

Fot. 5. Uczennice w czasie części pisemnej egzaminu maturalnego w Liceum Medycznym

kończyły Studium Nauczycielskie Średnich Szkół Medycznych w Warszawie. W późniejszym okresie wykształcenie uzupełniały na studiach zaocznych w Wyższej Szkole Pedagogicznej (WSP) w Kielcach, na Wydziale Pielęgniarstwa Akademii Medycznej (AM) w Lublinie (od 1969 r.) lub w Katowicach.

W latach 1959–1964 do Liceum Medycznego w Kielcach przyjęto ogółem 287 uczennic (szkołę ukończyło 168 osób).

LATA 1962–1979

Następna reorganizacja szkolnictwa medycznego oparta była na zapisach Ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania z dnia 15 lipca 1961 roku oraz zarządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (MZiOS) z dnia 1 września 1962 roku. Zmiana dotyczyła utworzenia pięcioletniego Liceum Medycznego na podbudowie siedmioklasowej szkoły podstawowej. Uchwałę w sprawie utworzenia Liceum Medycznego Wydziału Pielęgniarstwa podjęło PWRN w Kielcach w dniu 8 marca 1963 roku. Pierwszy nabór kandydatek do pięcioletniego Liceum Medycznego odbył się w Kielcach już na rok szkolny 1962/1963, równoległe z rekrutacją według poprzednich zasad, tj. do czteroletniego liceum [3].

Nowe kryteria naboru do szkoły pielęgniarskiej (wykształcenie i wiek kandydatek) oraz wydłużenie czasu trwania edukacji z czterech do pięciu lat wymagały zmiany planu i programów nauczania, szczególnie przedmiotów ogólnokształcących, które nauczano według programu nauczania technikum cztero- lub pięcioletniego, liceum ogólnokształcącego, liceum zawodowego cztero- lub pięcioletniego (zgodnie ze zmieniającymi się instrukcjami programowo-organizacyjnymi).

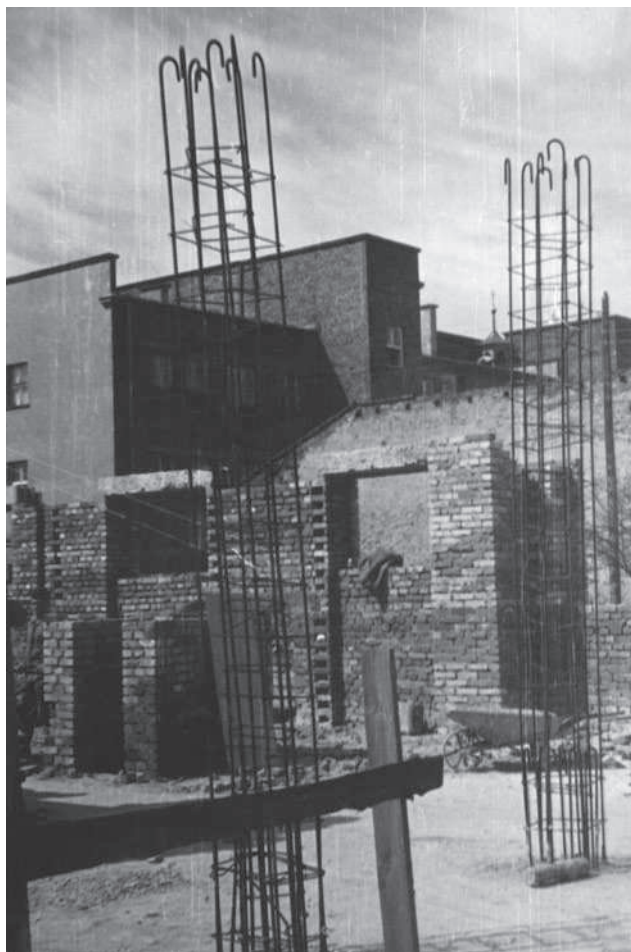
Od roku szkolnego 1970/1971 uczennice nie miały obowiązku zdawania egzaminu dojrzałości, który wcześniej był warunkiem ukończenia szkoły. Od tej daty warunkiem ukończenia szkoły było uzyskanie pozytywnych ocen ze wszystkich przedmiotów nauczania i praktyk zawodowych w klasie piątej oraz zdanie egzaminu zawodowego.

W następnych latach praktyczne nauczanie zawodu mogło być organizowane w formie zajęć praktycznych, zajęć specjalistycznych i praktyk zawodowych. Zajęcia praktyczne prowadzili nauczyciele będący pracownikami szkoły. Natomiast praktyki zawodowe odbywały się pod nadzorem pracowników „zakładów społecznej służby zdrowia”. MZiOS dążyło do tego, aby jak największa część praktycznej nauki zawodu realizowana była w formie zajęć praktycznych prowadzonych przez nauczycieli zawodu [3].

Częste reorganizacje, zmiany w planach i programach nauczania w szkole pielęgniarskiej utrudniały doskonalenie form i metod pracy oraz prowadzenie badań nad doskonaleniem i rozwojem szkolnictwa medycznego [3].

INTERNAT

Ważnym wydarzeniem w życiu Szkoły Pielęgniarskiej było oddanie do użytku nowego internatu jesienią 1962 roku (fot. 6). W internacie mogło zamieszkać około 200 uczennic. Pokoje były czteroosobowe [11]. W późniejszym okresie zmniejszono zagęszczenie w pokojach do trzech mieszkanki (liczba miejsc 156). Oprócz pokoi oddano do użytku łazienki i prysznice, co było wysokim standardem na ówczesne czasy. Wtedy też powstała sala gimnastyczna oraz pion gospodarczy, w tym kuchnia i jadalnia. Wejście główne do szkoły znajdowało się od Alei IX Wieków Kielc i prowadziło do przestronnego holu. Z holu droga na prawo wiodła do części administracyjnej i dydaktycznej, na prawo w dół do szatni, na wprost – do

Fot. 6. Mury nowego internatu (budowę internatu rozpoczęto w 1960 roku). W głębi, z lewej strony, widoczny budynek szkoły

sali gimnastycznej, a na lewo – do świetlicy szkolnej utworzonej obok jadalni. Od 1962 roku budynek szkoły połączony z internatem stworzył kompleks dwupoziomowy. Natomiast sam budynek internatu, podobnie jak budynek szkoły, składał się z suteryny i dwóch pięter.

Całodobową opiekę wychowawczo-dydaktyczną nad mieszkankami internatu sprawowały wychowawczynie. Internatem zarządzała kierownik internatu. Funkcję tę sprawowały, m.in. Janina Nowak, Bożysława Łyś, Halina Woźniak i Grażyna Piśkiewicz. Mieszkanki internatu zdobywały nagrody we współzawodnictwie m.in. „o tytuł przodującego internatu” i realizowały hasło „internat naszym domem” [9]. Pracownicy internatu tworzyli uczniom sprzyjające warunki do efektywnej nauki i kształtowania cech charakteru potrzebnych w zawodzie pielęgniarki.

Młodzież ze swojego grona wybierała zarząd internatu, który miał wpływ na organizację życia oraz sposoby spędzania wolnego czasu. Organizowane były wycieczki w celu poznania Kielc, zwiedzanie muzeów i wystaw, otrzęsiny dla uczennic klas pierwszych, wieczorki andrzejkowe, zabawy mikołajkowe, wieczory wigilijne, imprezy artystyczne z okazji Dnia Kobiet, pierwszego dnia wiosny czy prima aprilis, quizy. W internacie działały również koła zainteresowań [12].

LATA 1979–1997

Na podstawie decyzji Kuratora Oświaty i Wychowania z dnia 8 czerwca 1979 roku dokonana została następująca zmiana organizacyjna. Powołany został zbiorczy zakład szkolny o nazwie Zespół Szkół Medycznych w Kielcach, w skład którego weszły: Liceum Medyczne i Medyczne Studium Zawodowe nr 3 składające się z Wydziałów: Techniki Farmaceutycznej i Pracownika Socjalnego [3, 9, 11]. Do Liceum Medycznego nadal rekrutowano uczennice, które ukończyły ośmioklasową szkołę podstawową; nauka trwała pięć lat. Natomiast do Studium Medycznego przyjmowano słuchaczki z wykształceniem średnim. Nauka w Studium trwała dwa lata.

W latach osiemdziesiątych XX wieku przez osiem lat Zespół Szkół Medycznych w Kielcach prowadził dwie zamiejscowe filie Policealnego Studium Medycznego dla Pracujących: Wydział Pielęgniarstwa z siedzibą w Końskich oraz we Włoszczowie. W tych placówkach przygotowywały się do zawodu pielęgniarskiego pracownice zakładów służby zdrowia. W okresie 1983–1989 Studium wykształciło 166 dyplomowanych pielęgniarek [10].

Zaistniałe zmiany w ustroju państwa po obradach „Okrągłego Stołu” (1989) wpłynęły na reformę systemu oświaty. Koncepcja Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN), dotycząca jednolitego systemu kształcenia ogólnego na poziomie średniej szkoły ogólnokształcącej, wpłynęła na przeobrażenia strukturalne średniego szkolnictwa medycznego. Zgodnie z zapisem zawartym w Ustawie o systemie oświaty z 1991 roku art. 25, pkt. 1. „szkoły medyczne zakładał i prowadził Minister Zdrowia i Opieki Społecznej” [13]. Zmiany w systemie kształcenia medycznego obejmowały stopniowe „wygaszanie” pięcioletnich liceów pielęgniarских i jednocześnie tworzenie szkół pomaturalnych.

W Zespole Szkół Medycznych w Kielcach 1 września 1990 roku rozpoczęto kształcenie pielęgniarzek w dwuletnim Studium Pielęgniarstwa Ogólnego, równoległe prowadząc kształcenie w Liceum Medycznym. Nabór do Liceum Medycznego został wstrzymany w 1992 roku, ostatecznie absolwentki opuściły szkołę w czerwcu 1996 roku po złożeniu egzaminów z przygotowania zawodowego.

Zakończenie kształcenia na poziomie liceum spowodowane było dążeniem Polski do integracji z Europą, m.in. w zakresie kształcenia pielęgniarzek. W 1990 roku Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) przedstawiła kompetencje zawodowe pielęgniarzki wspólne dla wszystkich krajów oraz wymagania stawiane kształceniu, m.in. ukończenie szkoły średniej przez kandydatki, minimalny okres nauczania zawodu – 3 lata, a liczba zrealizowanych godzin dydaktycznych nie mniejsza niż 4600 [9]. Kolejnym argumentem za odejściem od tego typu kształcenia pielęgniarzek była opinia, że w wieku 15 lat trudno dokonać trafego wyboru „dobrego zawodu zgodnego z własnym przekonaniem i zainteresowaniami”. Podnoszono również kwestię zbyt dużego zaangażowania szkoły we wszechstronny rozwój osobowości pielęgniarzki, zamiast położenia nacisku na praktykę w przygotowaniu zawodowym [1].

Liceum Medyczne w Kielcach istniało przez 37 lat i wykształciło 2205 pielęgniarzek dyplomowanych. Pierwszy dyplom pięcioletniego Liceum otrzymała Jadwiga Barwicka, a ostatni z numerem 2205 zdobyła Anna Sławińska-Durlej [9].

Tabela 1. Liczba absolwentów Szkoły Pielęgniarstwa w Kielcach w latach 1950–1996

Lp.	Nazwa szkoły	Lata	Liczba absolwentów
1	Państwowa Szkoła Pielęgniarstwa	1950–1959	504
2	4-letnie Liceum Medyczne	1959–1964	168
3	5-letnie Liceum Medyczne	1962–1996	2205
4	Studium Medyczne	1990–2002	brak danych

Po zakończeniu kształcenia pielęgniarzek na poziomie licealnym jeszcze przez rok funkcjonował Zespół Szkół Medycznych, w którym w dwuletnim studium pomaturalnym kształcono pielęgniarzki.

LATA 1997–2002

Kolejna zmiana obejmowała kształcenie pielęgniarzek tylko w szkołach pomaturalnych oraz zmianę organu prowadzącego. Zespół Szkół Medycznych im. Jadwigi Iżyckiej w Kielcach przekształcono w Medyczne Studium Zawodowe im. Jadwigi Iżyckiej w dniu 1 września 1997 roku, a wojewoda świętokrzyski, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 roku, realizował zadania związane z prowadzeniem przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej publicznej szkoły medycznej [14].

W tym okresie Medyczne Studium Zawodowe w Kielcach kształciło słuchaczy na Wydziałach: Pielęgniarstwa, Położnictwa, Analityki Medycznej, Farmacji oraz Instruktora Higieny.

Szkoła pomaturalna od 1 września 2000 roku zmieniła nazwę na Policealną Szkołę Medyczną im. J. Iżyckiej. Zmianie uległy zasady rekrutacji. Kandydaci do szkoły nie musieli posiadać pełnego wykształcenia średniego (matury), wystarczyło świadectwo ukończenia szkoły średniej. Do szkoły kieleckiej na Wydział Pielęgniarstwa zgłaszały się jednak kandydatki z maturą, które przechodziły rozmowę kwalifikacyjną przy przyjęciu.

Transformacja systemu kształcenia pielęgniarzek i położnych w Polsce, która w Kielcach rozpoczęła się w roku akademickim 2001/2002 uruchomieniem trzyletnich studiów licencjackich na kierunku pielęgniarstwo w Instytucie Kształcenia Medycznego Wydziału Pedagogicznego i Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej, spowodowała likwidację Policealnej Szkoły Medycznej i zakończenie kształcenia policealnego pielęgniarzek.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Poznańska S. Pielęgniarstwo wczoraj i dziś. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1988; 105–107, 145–149.
- [2] Zieliński J. Kielce w Polsce Ludowej. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1978; 138–139.
- [3] Wołowska I. Podstawy organizacyjno-programowe działalności Liceum Medycznego w Kielcach w latach 1950–1979. Maszynopis. Zbiory Oddziału

Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[4] Kronika Zespołu Szkół Medycznych 1990–1993. Zbiory Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[5] Wspomnienia dyrektor Ireny Wołowskiej. Kontakt osobisty. Listopad 2009.

[6] Iwaniak S. Służba zdrowia w województwie kieleckim (1944–1974). Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2003; 54–60.

[7] Kronika Szkolnego Koła PCK. Zbiory Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[8] Ustawa o pielęgniarstwie z dnia 21 lutego 1935 roku. <http://www.pielegnarki.info.pl/article/view/id/1524>. Dostęp: 28.01.2010.

[9] Wystąpienie wicedyrektor mgr Mirosławy Binek w czasie zakończenia roku szkolnego 1995/1996.

Zbiory Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[10] Wołowska I. Historia szkoły pielęgniarstwa w Kielcach. Maszynopis. Zbiory Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[11] Dziemidok A. Działalność Liceum Medycznego im. Jadwigi Iżyckiej w latach 1975–1996. Praca magisterska. Promotor E. Kula, Kielce 2003; 29–35.

[12] Kronika Internatu 1989–1993. Zbiory Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji w Kielcach.

[13] Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. (Dz. U. 1991 Nr 95, poz. 425).

[14] Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 109, poz. 703). <http://www.abc.com.pl/serwis/du/1997/0703.htm>. Dostęp: 8.02.2010.

Adres do korespondencji:

dr n. med. Elżbieta Kamusińska
Wydział Nauk o Zdrowiu UJK
25-317 Kielce, Al. IX Wieków Kielc 19
e-mail: elakam09@wp.pl
tel. 692 663 622